

УДК 32-027.21:316.774

О. М. Сахань, кандидат соціологічних наук, доцент

НЕЗАЛЕЖНІ ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ПРОТИДІЯ ДЕСТРУКТИВНОМУ ВПЛИВУ ВЛАДИ НА РОЗВИТОК СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Розглянуто проблему забезпечення незалежності засобів масової інформації (ЗМІ) та їх взаємодії з владою в сучасних умовах розвитку громадянського суспільства в Україні. Доведено, що багатоаспектне проникнення ЗМІ у життя суспільства, їх вплив на свідомість людей можуть відігравати як позитивну, об'єднуючу, так і негативну, дезорганізуючу роль. Тому будь-яка влада намагається в різні засоби контролювати діяльність ЗМІ і зробити їх своїм інструментом маніпулювання людьми. Показано, як впливає влада на зміст діяльності ЗМІ у різних політичних системах. Наголошено, що незалежні ЗМІ у демократичному суспільстві є запорукою поступального розвитку правової, соціально спрямованої держави.

Ключові слова: залежні та незалежні ЗМІ, функції ЗМІ, інформаційний вплив, маніпуляція свідомістю.

Актуальність проблеми. В умовах становлення України як демократичної, правової держави актуалізується питання функціонування незалежних засобів масової інформації (ЗМІ) — одного із основних інститутів громадянського суспільства, особливої підсистеми (інституту) політичної системи, яка одночасно є і каналом інформаційного обміну, і змістом каналу — інформацією. Залучення громадян до суспільного життя та політики, їхня громадська активність та політична компетентність, здатність робити усвідомлений, обґрунтований вибір і приймати раціональні рішення залежать від їх доступу та утворюваних ними партій і організацій до всієї можливої інформації про діяльність урядів, парламентів, інших офіційних інституцій, не кажучи вже про перебіг виборів та поведінку учасників електорального процесу.

Наявність незалежних ЗМІ, що об'єктивно висвітлюють суспільно значущі, у тому числі політичні, події, надають інформацію та відомості, необхідні для ухвалення рішень у сфері державної влади, а також здійснення відповідних дій, формулюють і оприлюднюють громадську думку і обслуговують громадські потреби та інтереси, — це гарантія стабільності держави, ефективності управління суспільством. І навпаки, невиконання ЗМІ своїх функцій у політичній системі здатне докорінно викривити її цілі і цінності, порушити її ефективність та підірвати життєздатність, перетворити демократію на ілюзію, форму політичного панування правлячої еліти, підірвати соціально-психологічну стійкість суспільства шляхом створення і просування у масову свідомість негативних образів, чужих вітчизняній культурі ідеалів

і цінностей та формування об'єкта маніпуляцій, слухняної та покірної особистості, яка нездатна адекватно сприймати ситуації в суспільстві.

Отже, вплив на суспільство, який здійснюють ЗМІ, може мати як позитивні, так і негативні, деструктивні тенденції. У ситуації, коли ЗМІ є вільними, їх негативний та позитивний вплив на суспільство знаходиться на однаковому рівні. Але коли ЗМІ контролюються, їх роль у суспільстві є двоякою: для влади вони виконують позитивне навантаження, працюють за стандартами, які нав'язуються владою, зацікавленими групами, бізнес-структурами, і ці стандарти не завжди відповідають правовим та моральним нормам, а суспільство залишається в певному інформаційному вакуумі, який характеризується відсутністю об'єктивної інформації, насаджуванням певних настанов, не завжди правдивих, спрямованих проти когось або чогось.

Хоча взаємовідносини ЗМІ та влади вже тривалий час досліджуються науковцями, нові умови життєдіяльності Української держави, поява за відносно короткий період чималої кількості нових телевізійних каналів, друкованих видань, з одного боку, і політичних партій — з другого, намагання політичних сил відверто використовувати ЗМІ для впливу на виборців, маніпулювати зі свідомістю та настроями громадян через підкорення інформаційного простору вимагають ретельних досліджень методів і засобів протидії деструктивному впливу влади на суспільство через ЗМІ.

Все це зумовлює необхідність вивчення проблем, пов'язаних з залежністю національних ЗМІ від влади, небезпечністю втрати ними свого головного призначення — донесення до населення різноманітної правдивої інформації, інформування його про діяльність і плани влади, вивчення суспільних настроїв, вплив на ці настрої з метою здійснення державної політики задля розвитку держави.

Аналіз наукових джерел і публікацій з даної теми свідчить про те, що, незважаючи на широке коло наукових праць стосовно становлення і функціонування ЗМІ в сучасному суспільстві, проблема забезпечення їх незалежності як протидії деструктивному впливу влади залишається практично недослідженою.

У вітчизняній літературі (О. Гриценко, О. Литвиненко, Є. Макаренко, Г. Почепцов, О. Соснін, Ю. Фінклер, С. Чукут та ін.) розглянуто загальні проблеми державної політики України у сфері ЗМІ у контексті формування державної інформаційної політики та сучасних світових і європейських тенденцій цієї сфери, обґрунтовано засади напрямів демократичного розвитку сфери ЗМІ в Україні, що передбачає їх незалежність, базові принципи державної інформаційної політики, системи інформаційної безпеки, структури і принципів розвитку світового та національного інформаційного просторів, проаналізовано зарубіжний досвід вироблення та впровадження медіа-політики, можливості застосування його в українських умовах [1—7].

У роботах зарубіжних авторів, наприклад, Е. Багерстама, Д. Кіна, І. Мелюхіна, Є. Прохорова, Ф. Уебстера [8—12] та ін., приділено увагу розкриттю таких напрямів, як державна інформаційна політика та взаємини держави і ЗМІ, законодавче регулювання мас-медійної сфери, саморегулювання сфери ЗМІ, що дає змогу екстраполовати описані чинники і моделі формування державної політики у сфері ЗМІ на українські реалії, перевірити розроблені моделі державної політики з використанням ситуативних прикладів із зарубіжного досвіду задля утворення дійсно незалежних українських ЗМІ. Однак у цих дослідженнях не розроблено питання впливу ЗМІ на процеси демократичного розвитку суспільства. Крім того, комплексні дослідження зарубіжних учених не зачіпають реалій політичного життя сучасної України.

Розглядаючи питання взаємодії влади і ЗМІ, деякі вітчизняні автори (А. Андреев, В. Бадрак, В. Воробйов, П. Гуревич, Т. Добросклонська, В. Здоровега, В. Карлова, О. Копиленко, В. Лизанчук, В. Миронченко, А. Москаленко, А. Митко, Г. Почепцов, В. Пугачов, В. Різун, М. Скуленко, В. Тьорін, Т. Хлівнюк, А. Чічановський, П. Шихарєв, В. Шкляр, Р. Шутов та ін.) особливу увагу приділяють проблемам застосування ЗМІ з метою впливу на політичні процеси, політичну свідомість громадян у період організації і проведення виборчих кампаній та впливу суспільства і соціальних спільнот на функціонування ЗМІ.

Більшість зарубіжних дослідників (П. Лаерсфельд, Г. Лассуелл, Р. Мертон, У. Шрамм, Дж. Клаппер, Н. Анохіна, Б. Багдикян, Л. Посікера та ін.) відмічають, що рівень впливу ЗМІ на думку виборців залежить від складної сукупності чинників, у тому числі, політичного режиму держави, законодавчої бази країни тощо. Проте всі ці дослідження дають загальну картину розроблення проблематики, або схилиючись до висновку про суттєвий вплив на аудиторію ЗМІ, або мінімізуючи їх вплив на суспільство.

Останнім часом деякі елементи діяльності ЗМІ стали визнавати джерелами деструктивних впливів на сучасну людину. Недодержання пріоритету прав особи, її психологічної і фізичної безпеки порівняно з інтересами тих, що люблять інтереси певних угруповань призводять до широкої трансляції психотравмуючих чинників і як наслідок до масової травматизації населення, віддалені наслідки якої, за наявними даними, ще гірші, ніж безпосередні емоційні реакції розчарування, страху або гніву [13—15].

У контексті цього *метою* статті є спроба пошуку механізмів взаємодії влади та ЗМІ в сучасних умовах розвитку громадянського суспільства задля забезпечення незалежності останніх як протидії деструктивному впливу влади на розвиток сучасного українського суспільства.

Залучаючи громадян до інформаційних відносин, ЗМІ формують певні ціннісно-сміслові моделі для засвоєння суспільством і в такий спосіб змінюють аксіологічну картину соціуму. Здатність швидко охоплювати найбільш

широкі аудиторії дає можливість сучасним мас-медіа трансформувати традиційну систему духовного виробництва в певному напрямі, з приводу чого в розвинених суспільно-політичних системах панує теза, що той, хто володіє ЗМІ, володіє громадською думкою, а отже, і владою. Можливість поширити важливу інформацію у власній режисурі чи замовчувати її означає подвійну владу. Безпосереднє володіння цією владою — прерогатива ЗМІ. Вони не тільки відбирають відомості, що їх постачають інформаційні агентства, а й самі виробляють її, а також виступають її коментаторами та поширювачами. Поінформованість громадян, у тому числі політиків, прямо залежить від того, як, з якою метою і по якими критеріями відбирається інформація, наскільки глибоко вона відображає реальні факти після її препарування та репродукції, що їх здійснюють газети, радіо, телебачення, а також від способу і форм подавання інформації [16].

Слід зазначити, що багатоаспектне проникнення ЗМІ у життя суспільства може відігравати як об'єднуючу роль за умови, якщо ЗМІ є незалежними і здатними культивувати, збагачувати загальнодержавні та національні цінності в умовах глобалізованого світу, відтворювати і транслювати історико-культурні традиції, утверджувати національну мову, культуру, що є можливим у демократичному суспільстві, і сприяти творенню єдиного інформаційно-культурного простору держави, формуванню духовних основ нації, виступають дієвим інструментом консолідації суспільства в єдину національну спільноту [17], так і дезорганізаційну, впроваджуючи в суспільну свідомість негативні стереотипи. Вихідним моментом цього процесу є виготовлення і відбирання повідомлень, що поширюються в суспільстві. Від того, яку інформацію одержують агенти політики, здебільшого залежать їх подальші дії. У більшості випадків саме від правильного обрання спрямування та акцентів інформаційного повідомлення, а також комунікаційних каналів, які використовуються для його поширення, залежать не скільки зміст цього повідомлення, а те, як воно сприйнятиметься його кінцевими споживачами та задовольнятиме їх потреби.

ЗМІ володіють потужними можливостями впливу на свідомість і поведінку людей, сприйняття громадянами окремих політичних явищ та подій, їх ставлення до політики в цілому, адже ЗМІ покликані змальовувати реальну картину результатів діяльності (чи бездіяльності) влади. І це є однією з головних функцій ЗМІ поряд із інформативною, виховною, освітньою, соціально-управлінською, комунікативною, ретрансляційною. Завдяки реалізації зазначених функцій ЗМІ справляють вплив на всі сфери життєдіяльності суспільства, соціально-психологічний і духовно-культурний розвиток кожного його члена, оскільки кожна нова інформація, що надходить по каналах ЗМІ, відповідним чином є стереотипізованою й несе у собі багаторазово повторювані ціннісні орієнтації та настанови, що закріплюються у свідомості людей [18].

Шляхом формування громадської думки, вироблення певних настанов ЗМІ спонукають людину до тих чи інших дій і беруть, таким чином, участь у соціальному управлінні, що робить їх серйозним *інструментом влади*. А кому це потрібно — це вже інше питання. У використанні такого інструменту зацікавлені як особи, що керують державою, так і ті, що прагнуть керувати нею. Якщо ЗМІ діють силою авторитету, привертаючи на свій бік прихильників та послідовників лише перекоханістю, привабливістю, щирістю аргументації, то влада діє за допомогою авторитету сили [19]. У разі, коли влада використовує примус задля здійснення своїх повноважень або робить непопулярні кроки, вона втрачає авторитет та підтримку в суспільстві, а незалежні ЗМІ, виконуючи важливу *функцію* — громадського, суспільного контролю за діяльністю влади, всіх її гілок, установ, посадових осіб, у разі виявлення помилок, прорахунків обирають антивладну, антиурядову спрямованість, мобілізують громадську думку на боротьбу проти цих явищ. Унаслідок цього нерідко виникають хвилі протесту, які набувають різних форм: публікації на підтримання критичних виступів, депутатських запитів у парламенті, страйки, мітинги, демонстрації, пікетування тощо.

Таким чином, широкі маси людей діють так, як це спланував маніпулятор (у нашому випадку — залежні від влади або незалежні ЗМІ): голосують чи не голосують, мітингують, створюють хаос або, навпаки, додержуються порядку і демонструють велику організованість. У будь-якому разі влада пов'язана з інформацією і спирається на неї. Виходячи з цього, якість інформації та її доступність справляють суттєвий вплив на характер системи володарювання. Тому будь-яка влада намагається в різні засоби контролювати діяльність ЗМІ і зробити їх своїм інструментом, потужною зброєю маніпулювання людьми, оскільки головне завдання влади — підпорядкування людей своїй волі.

Якщо ЗМІ є залежними від держави, контролюються певними фінансовими чи політичними групами, вони стають знаряддям маніпуляції суспільною свідомістю, провідниками певної ідеології і, що є найнебезпечнішим, часто сприяють упровадженню чужих, непритаманних суспільству духовно-моральних і політичних цінностей, що руйнує духовний фундамент його існування. Найбільш відомий та простий засіб владного впливу і контролю над інформаційними процесами — *цензура*. Держава за допомогою спеціально призначених та відповідальних перед нею чиновників регулює зміст друкованих та інших інформаційних матеріалів. Результатом такого контролю нерідко є настільки значне втручання у діяльність ЗМІ, що вона втрачає багато своїх функцій щодо відображення соціальної дійсності [20], наприклад, у колишньому СРСР, де над усім, що публікували ЗМІ, було встановлено жорсткий цензурний контроль, а над ним — контроль партійних органів. Головною місією ЗМІ були зміцнення, всебічне підтримання і вихваляння існуючого режиму. Критика, якою були насичені преса, радіо, телебачення, була суворо «дозована». Ще суворішими були ідеологічні обмеження, що тривали

до 80-х років ХХ ст., періоду так званої «гласності», при значному розширенні тематичного спектра виступів ЗМІ, і до повної свободи висловлювання думки було ще далеко.

Після проголошення незалежності України одним з найважливіших завдань нашої держави стало формування і забезпечення демократичних засад діяльності ЗМІ. Висвітлення різних аспектів політичної діяльності органів публічної влади та посадових осіб з боку ЗМІ стало складовою демократичного розвитку громадянського суспільства. Працівники ЗМІ одержали великі можливості щодо їх професійної діяльності, регламентованої низкою законів України («Про телебачення і радіомовлення», «Про друковані засоби масової інформації», «Про інформацію», «Про систему суспільного телебачення і радіомовлення України», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про інформаційні агентства» тощо) та принципами журналістської етики («Кодекс професійної етики журналіста», травень 1994 р.). Нині сучасні українські ЗМІ відповідають певною мірою таким критеріям вільних медіа: заборона цензури, що виявляється у праві поширювати та друкувати відповідні відомості і одночасно у відсутності примусу щодо публікації тих даних, які певні медіа видавати не бажають; наявність рівного доступу для усіх громадян вільно приймати повідомлення та думки, а також мати рівний доступ до ЗМІ. Утім, остання теза не повною мірою стосується Інтернет-ЗМІ. Але про повну незалежність, неупередженість та цілковиту об'єктивність українських ЗМІ поки що говорити рано. Так, українська преса не відповідає демократичним європейським стандартам за такими критеріями: свобода інформаційних служб ЗМІ в одержанні інформації; відсутність прихованого впливу з боку власників мас-медіа та рекламодавців; критична позиція співробітників ЗМІ при наданні тих чи інших думок, поглядів, відомостей [21]; невизначення умов діяльності, що відповідатимуть демократичним принципам і відповідно сприятимуть реформуванню політичної системи.

Українське законодавство у сфері ЗМІ за наявності всіх змін, що відбулися останніми роками, є недосконалим. Його окремі положення не відповідають міжнародним стандартам свободи вираження поглядів і перешкоджають забезпеченню справедливого та збалансованого висвітлення інформації, у першу чергу політичної [22]. Так, ні у законах про ЗМІ та інформацію, ні у законах про вибори достатньою мірою не регламентовано питання, пов'язані з висвітленням фактичного боку перебігу виборчих кампаній у ЗМІ. Відсутні норми, які б давали можливість відмежовувати інформаційні/журналістські матеріали про вибори та виборчий процес від матеріалів передвиборчої агітації, що публікуються у ЗМІ; встановлювали єдині умови (вимоги) щодо висвітлення у ЗМІ подій, пов'язаних з перебігом виборчого процесу чи участю у ньому конкретних політичних діячів, політичних партій (блоків), інших прямих та опосередкованих учасників виборчих кампаній. Неврегульованою з правової точки зору залишається діяльність Інтернет-видань. Судові та пра-

воохоронні органи не приділяють достатньо серйозної уваги боротьбі з порушеннями інформаційного законодавства тощо.

У демократичному суспільстві, побудованому на принципі політичного плюралізму, засновувати ЗМІ і висловлювати свої інтереси законним шляхом можуть будь-які соціальні групи, з яких, зрештою, і складається громадянське суспільство. Українське законодавство значно розширило коло осіб, які мають право на заснування ЗМІ. Їх власниками виступають не тільки держава, а й корпоративні групи, які диктують нові завдання, тобто виникає певна zaangażованість інформації, хоча законодавчі обмеження спрямовано проти їх монополізації. Слід відзначити, що засновниками та власниками більшості телевізійних ЗМІ в Україні є особи, які мають безпосереднє відношення до влади. Наприклад, станом на 2007 р. власниками ЗМІ України були: щотижневика «Дзеркало тижня» — родина Мостових; газети «Сьогодні» та телеканалу ТРК «Україна» — Ринат Ахметов (СКМ, ПР); газети «Київські відомості» та телеканалу ТЕТ — Григорій Суркіс (СДПУ(о)); державного телеканалу УТ-1 та телеканалу ТРК «Ера» — Андрій Деркач; телеканалу «Інтер» — Валерій Хорошковський (Українська незалежна ТВ-Корпорація, Євразхолдінг); телеканалів СТБ та «Новий» — Віктор Пінчук (Інтерпайп); телеканалу «5 канал» — Петро Порошенко (НСНУ) тощо [23]. Тому в Україні існують факти посилення політизації ЗМІ, збільшення кількості виступів ЗМІ на політичну тематику. Політичні відтінки присутні і в багатьох, на перший погляд, неполітичних матеріалах. Особливі риси сучасного українського медіа-ринку — це орієнтація не на збут інформаційного продукту, а на забезпечення інформаційного впливу на владу і політичний процес. Крім того, власник конкретного ЗМІ використовує його як засіб збагачення за рахунок висвітлення необ'єктивної інформації. На сучасному етапі українські медіа зустрілися з таким аспектом свободи, коли адміністративний тиск було замінено корупцією та продажем ефірного часу на радіо чи телебаченні. Це фактично призвело до обмеження свободи слова. Українські медіа та журналісти виявилися невідповідними до описаного явища, і в суспільстві поки що не існує програм протидії йому [22].

Як бачимо практика перших десятиліть незалежності України свідчить про те, що, хоча на законодавчому рівні ЗМІ одержали свободу слова, свободу від цензури, політичну і професійну незалежність від державної влади, вони практично не мають реальної матеріальної бази для своєї діяльності. Це дає можливість фінансово-промисловій і політичній еліті використовувати лобістські та фінансові механізми за допомогою ЗМІ у своїх вузькокорпоративних інтересах. Таким чином, конституційні, законодавчі засади свободи слова реалізуються із значними труднощами, що ускладнює виконання ЗМІ суспільних функцій.

Основними причинами високого рівня опікуваності українських ЗМІ бізнесовими та політичними колами є не тільки недосконала законодавча база,

а й економічні передумови діяльності ЗМІ, процес становлення яких в нашій країні, так само, як і використання різноманітної, в тому числі політичної, реклами, відбувався суперечливо і неоднозначно. Обслуговуючі правлячу еліту, українські ЗМІ використовують політичне маніпулювання свідомістю і поведінкою електорату, особливо під час виборів, задля формування у об'єкта дії вигідного суб'єкту світогляду і підтримання його у стійкому стані.

Одна з головних функцій ЗМІ виявляється порушеною; суспільство не може адекватно реагувати на якісь зміни чи події, оскільки одержує недостатовірну інформацію щодо них. Нівелюється демократичне право людини на одержання інформації, створюються умови для використання політичної влади у приватних інтересах усупереч інтересам суспільства, тобто для порушення принципів демократії. Отже, влада має великі можливості деструктивного впливу на суспільство через ЗМІ.

Проте є непоодинокими випадки, коли інтереси, дії, кроки влади і народу збігаються. Один з прикладів цього — Акт проголошення незалежності України, який підтримали різні верстви українського народу. Зусилля владних структур і переважної більшості ЗМІ України було спрямовано на всенародне офіційне підтримання цього документа, що й визначило спрямованість громадської думки, знайшло юридичне закріплення у підсумках Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. Але така «співзвучність» політики владних структур і настроїв громадської думки спостерігається далеко не завжди.

Незалежність ЗМІ сама по собі не є цінністю і стає такою у тому разі, коли вона ґрунтується на загально визначених зобов'язаннях ЗМІ відносно суспільства. Залежні від державного бюджету або фінансово-промислових структур, підконтрольні певним політичним силам ЗМІ можуть відігравати деструктивну роль у суспільстві, підривати його соціально-психологічну стійкість шляхом створення і просування у масову свідомість негативних ціннісних образів, чужих вітчизняній культурі ідеалів та цінностей. На сьогодні українські масмедіа не завжди виконують свої соціально відповідальні функції, що виявляється у посиленні негативного впливу ЗМІ на суспільну свідомість, порушенні права людини на приватне життя, спричиняє закріплення таких негативних суспільних явищ, як жорстокість, соціальна пасивність, погіршення психічного здоров'я громадян. У телерадіоефірі та на шпальтах друкованих ЗМІ присутня інформація, що компрометує владу і власну країну в очах громадян, створює неконструктивне та неадекватне уявлення про Україну, її повсякденне життя і перспективи розвитку. Характерна для українського суспільства криза інформаційної культури провокується переважанням у сучасних ЗМІ деструктивних публікацій (програм, передач) над конструктивними і нейтральними. Деструктивний вплив екранного насильства на аудиторію, особливо неповнолітню, мало хто сьогодні заперечує. Цікаво, що й самі діячі TV вже не можуть замовчувати свою роль у поширенні агресивних образів.

У сучасному світі ЗМІ, втративши роль засобу та інструменту влади, виступають системоутворюючим елементом політики і здобувають у ній новий інституціональний статус: вони являють собою інститут не влади, а суспільства. У переважній більшості демократичних країн державна влада не втручається у діяльність мас-медіа та питання регулювання їх дій, яке здійснюється спеціальними *колегіальними органами*. Вони формуються з урахуванням інтересів якомога більшої частини політичних і соціальних сторін. Відповідно їх мета полягає не в тому, аби слугувати інтересам держави, влади та окремих політиків, а саме суспільства. Суспільство довіряє владі у тому разі, коли вона забезпечує інформаційну прозорість своєї діяльності, тому в демократичних країнах влада стала усвідомлювати необхідність незалежного оцінювання своєї діяльності з боку суспільства за допомогою ЗМІ [1; 5; 7; 9—12].

В українському суспільстві існує парадоксальна ситуація — громадяни довіряють ЗМІ більше, ніж владі. Тому органам державної влади нашої країни необхідно переглянути свою позицію у відносинах зі ЗМІ, які виступають трансформаторами політичної інформації та дієвими і реальними посередниками у відносинах влади і суспільства. Вирішити завдання щодо набуття ЗМІ належного їм статусу можливо як на законодавчому рівні, так і встановлюючи демократичні принципи взаємовідносин влади та ЗМІ, а саме: забезпечення всебічного захисту інтересів ЗМІ через удосконалення чинного законодавства; подолання державно-партійної монополії на ЗМІ; недопущення підпорядкування ЗМІ як владі, так і бізнесу; послаблення надмірного залучення національних ЗМІ у політичний процес шляхом заборони передвиборчої реклами (а також інших форм агітації) на телебаченні, за винятком, наприклад, дискусій між претендентами на посаду президента; підтримання, в тому числі, фінансове, громадських ЗМІ, які повинні в певному сенсі протистояти державній владі, виконувати функції її постійного критика і офіційного опонента; наділення ЗМІ широкими правами самоврядування; підняття рівня політико-правової культури населення (тоді маніпуляція свідомістю людей практично неможлива); створення умов широкого доступу до інформації; співпраця з Європейським співтовариством з метою запозичення позитивного досвіду; фінансове підтримання з боку держави, забезпечення висококваліфікованими кадрами та новітніми технічними засобами.

Висновки. Оскільки інформаційна діяльність ЗМІ і надалі незмінно зростатиме і посилюватиметься, впливати на всі сторони життєдіяльності суспільства і держави, завдання полягає у тому, аби ця діяльність відповідала українським національним інтересам, сприяла утвердженню незалежної Української держави, консолідації багатоетнічного українського суспільства в єдину політичну націю з високим рівнем національної свідомості. Тому суспільство і держава повинні постійно дбати про нейтралізацію деструктивних тенденцій в інформаційно-аксіологічному полі та мобілізувати ресурсний потенціал ЗМІ для формування такої ціннісної системи, яка змогла б забезпечити духовну

єдність суспільства, задовольнити його інформаційні потреби та захистити від різного роду монополізованої державної ідеології, партійної пропаганди; інформаційного впливу ЗМІ, що виражають інтереси великих фінансових і промислових монополістів, як це відбувається у більшості європейських країн.

ЛИТЕРАТУРА

1. Гриценко, О. Суспільство, держава, інформація [Текст] / О. Гриценко. — К. : Вид-во КНУ, 2001. — 165 с.
2. Литвиненко, О. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії [Текст] : монографія / О. Литвиненко. — К. : ВКФ Сатсанга, 2000. — 222 с.
3. Макаренко, Є. Політичні доктрини глобальної інформаційної безпеки [Текст] // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.its.org.ua/biblioteka/makarenko_18.htm
4. Почепцов, Г. Теория коммуникации [Текст] / Г. Почепцов. — М. : Рефл-бук, К. : Ваклер, 2001. — 656 с.
5. Соснін, О. Проблеми державного управління системою національних інформаційних ресурсів з наукового потенціалу України [Текст] : монографія / О. Соснін. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. — 572 с.
6. Фінклер, Ю. Мас-медіа та влада: технологія взаємин [Текст] / Ю. Фінклер. — Львів : Аз — Арт, 2003. — 212 с.
7. Чукут, С. Інформаційна політика [Текст] : навч. посіб. / С. Чукут, О. Литвиненко. — К. : Вид-во НАДУ, 2003. — Ч. 2. — 100 с.
8. Багерстам, Э. Свобода прессы в демократическом обществе. Настольная книга по этике прессы [Текст] / Э. Багерстам. — Тарту : Вяллингби, 1992. — 91 с.
9. Кин, Д. Средства массовой информации и демократия [Текст] / Д. Кин. — М. : Памятники ист. мысли, 1994. — 167 с.
10. Мелюхин, И. С. Информационное общество: истоки, проблемы, тенденции развития [Текст] / И. С. Мелюхин. — М.: Изд-во МГУ, 2005. — 275 с.
11. Прохоров, Е. Журналистика и демократия [Текст] / Е. Прохоров. — М. : РИП-холдинг, 2001. — 296 с.
12. Уэбстер, Ф. Теории информационного общества [Текст] / Ф. Уэбстер. — М. : Аспект Пресс, 2004. — 400 с.
13. Лепский, В. Е. Субъектно-ориентированная парадигма СМИ: гармония информационной безопасности и развития России [Текст] / В. Е. Лепский // Информационная и психологическая безопасность в СМИ : в 2 т. / под ред. А. И. Донцова, Я. Н. Засурского, Л. В. Матвеевой, А. И. Подольского. — М. : АспектПресс, 2002. — Т. 1. Телевизионные и рекламные коммуникации. — С. 19—29.
14. Ліщинська, О. Деструктивний вплив інформаційного простору [Текст] / О. Ліщинська // Психолог. — 2006. — № 7 (199). — С. 20—23.
15. Пронина, Е. Е. Категории медиапсихологии [Текст] / Е. Е. Пронина // Проблемы медиапсихологии : материалы секции «Медиапсихология» Междунар. науч.-практ. конф. «Журналистика в 2000 году: Реалии и прогнозы развития», Москва, МГУ, 2001; сост. Е. Е. Пронина. — М. : РИП-холдинг, 2002. — С. 145—156. — (Академия рекламы).
16. Шутов, Р. Роль ЗМІ у формуванні політичної та громадської думки в Україні [Текст] / [Електронний ресурс]. — Режим доступу // <http://www.mcenter.org.ua/uk-print/text/articles/media/20080208-5.html>

17. Карлова, В. В. Вплив засобів масової інформації на формування української національної свідомості [Текст] // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.academy.gov.ua/ej6/txts/07kvvunc.htm
18. Протасов, В. Н. Теория права и государства. Проблемы теории права и государства: Вопросы и ответы [Текст] / В. Н. Протасов. — М.: Новый Юрист, 1999. — 240 с.
19. Головенко, Р. Інститут масової інформації [Текст] // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://imi.org.ua>
20. Політологія [Текст] : підручник / ред. О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко. — К. : ВЦ Академія, 2003. — 528 с.
21. Головій, В. М. Механізми взаємодії влади та ЗМІ в контексті становлення громадянського суспільства в Україні [Текст]. — Рукопис : дис. канд. наук з держ. управ. за спец. 25.00.02 — Механізми державного управління / В. М. Головій. — Клас. приват. ун-т, Запоріжжя, 2009 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.lib.ua-ru.net/diss/cont/352499.html
22. Хлівнюк, Т. П. Вплив засобів масової інформації на політичний простір сучасної України [Текст]. — Рукопис : дис. канд. політ. наук за спец. 23.00.02 — політ. ін-ти та процеси / Т. П. Хлівнюк. — Одес. нац. юрид. акад. Одеса, 2008 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://avtoreferat.net/content/view/7452/58/>
23. Ху із ху: справжні власники ЗМІ України [Текст] // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bild.com.ua/hu-iz-hu-spravzhni-vlasniki-zmi-ukrayini/>
24. Митко, А. Формування позитивного іміджу політика у ЗМІ [Текст] / А. Митко // Держава і право. Юрид. і політ. науки. — 2008. — Вип. 42. — С. 751—755.

НЕЗАВИСИМЫЕ СМИ КАК ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ ДЕСТРУКТИВНОМУ ВЛИЯНИЮ ВЛАСТИ НА РАЗВИТИЕ СОВРЕМЕННОГО УКРАИНСКОГО ОБЩЕСТВА

Сахань Е. Н.

Рассмотрена проблема обеспечения независимости средств массовой информации (СМИ) и их взаимодействия с властью в современных условиях развития гражданского общества в Украине. Доказано, что многоаспектное проникновение СМИ в жизнь общества, их влияние на сознание людей могут играть как позитивную, объединяющую, так и негативную, дезорганизационную роль. Поэтому любая власть пытается разными способами контролировать деятельность СМИ и сделать их своим инструментом манипулирования людьми. Показано, как влияет власть на содержание деятельности СМИ в разных политических системах. Отмечено, что независимые СМИ в демократическом обществе являются залогом поступательного развития правового, социально направленного государства.

***Ключевые слова:** зависимые и независимые СМИ, функции СМИ, информационное влияние, манипуляция, сознанием*

INDEPENDENT MASS-MEDIA AS COUNTERACTION DESTRUCTIVE INFLUENCING OF POWER ON DEVELOPMENT OF MODERN UKRAINIAN SOCIETY

Sakhan E. N.

The problem of providing of independence of mass Medias and their co-operating is considered with power in the modern terms of development of civil society in Ukraine.